

DİNAR

Ömer ERU / E. Mülki İdare Amiri

Kayser'i Talas ilçesinden sonra tayin yeri Afyon Dinar oldu. Dinar'da deprem olmuştu, her taraf yıkıntı halindeydi. İlk defa ilçeye geldiğimde şoför Ahmet'e kaymakamlık binasına gidelim dedim. Şoför, efendim bina hasarlı dedi. Uzaktan baktım, gerçekten de bina hasarlıydı. Kaymakamlık lojmanı ağır hasarlı olduğundan bizim için yeni yapılan binalardan emniyet lojmanında bir daire ayarlanmıştı. Eşyaları da buradaki daireye göndermiştim, biz de emniyet lojmanında bir daireye yerleştik. Bir de yanımızda getirdiğimiz kangal köpeğimiz vardı, kulübesini de getirmiştik; ancak lojmanda tehlikeli olur diye köpeği emniyet müdürlüğünün bahçesine götürdük ve ara sıra gidip ona bakardık. Bakmaya gittiğimiz zaman köpek etrafımızda dört dönerdi. Bir gün bahçeden çıkmış kaybolmuş. Ben ve çocuklar bu duruma çok üzülmüştük.

İlçede Tekke Mahallesi'nde ve Suçukan parkının sağ tarafındaki tepelerde kurulan eski evlerde deprem etkisi yoktu. Yıkıntı yoktu. İlçenin düz alanlarında yıkıntı daha fazlaydı. Burada düz yerlere bina yapmanın sakıncalı olduğu anlaşılıyordu. İlçemizi ziyaret eden Japon profesör de yıkılan düz alanlara bina yapılmamalı, maliyet ucuz diye buralara bina yapmak çok sakıncalı demişti. Haklıymış...

Kaymakamlık lojmanına baktım. Binada pek hasar yoktu, bina hasarlı diye bahçesine de tahtalardan baraka yapılmıştı. İlçede deprem ikiyle başlıyor, giderek beşe kadar çıkıyordu. Vücudumuz artık en ufak bir

Fotoğraf Kaynak: <https://dinar.meb.gov.tr/www/1-ekim-dinar-depremi/icerik/4214#gallery-2>

sarsıntıyı bile algılıyordu. O zaman eski lojmandaki barakada kalmaya başlıyorduk. İlçeye gelen Bayındırlık Bakanlığı mühendisleri binaya ağır hasarlı raporu vermişlerdi, bu yüzden binada oturamazdık. Ama bir gün kaymakamlık makamında dosyalara bakarken bir dosya buldum. Dosyada ilçedeki binaların hasar durumları listelenmişti. Kaymakamlık lojmanına baktım, az hasarlı diye açıklama vardı. Yazı işlerindeki memurlara sordum. Onlar da kaymakam bey sonradan mühendislerden böyle bir rapor aldı. Bina ağır hasarlı gösterilince evdeki beyaz eşyalar için de hasarlı raporuyla demirbaş düşüm tutanağı tutturup eşyaları alıp evine götürdü dediler. Canım sıkıldı, durumu vali beye söyledim. Vali bey de; Ömer ben sana ne ihtiyacın varsa alırım dedi, olayı böyle kapattık.

İlçede her taraf yıkıntı halindeydi. Her yerde temeller atılıyordu. İnşaatlarda beş bin işçi ve usta çalışıyordu. Dışardan gelen işçilerle yerli esnaflar arasında zaman zaman bazı sürtüşmeler de oluyordu. İlçede emniyetin devriye sayısını da artırdık. İşçilerin kaldıkları binalarda sıkı tedbir almaya başladık. İlçede inşaatlar başladı. O zaman Cumhur-

başkanımız Süleyman Demirel'in himayeleriyle ilçenin her tarafında temeller atıldı. Binalar hızla yükselmeye başladı. Müteahhitler tünel sistemiyle binaları hızla yapmaya başladılar. Yirmi dört saate bir kat çıkılıyordu. Temelleri de alıştığımız gibi değildi. Temel fazla açılmıyordu. Tabana çakıl taşları dökülüyor bunun üzerine beton atılıyor ve bina inşa ediliyordu. Depremde sarsıntı olursa bina kaysa bile yıkıntı olmayordu. Evler dört katlı yapılıyordu. Her katta dört daire vardı. Lojmana geldiğimiz zaman yan komşumuz İbrahim Bey yeni geldiniz eşyaları yerleştirirken vaktimiz olmaz diye üç gün sabah akşam bize yemek ısımarladı. Ona çok minnettar kaldık. Dostluğumuz daha sonra da devam etti.

Kaymakamlık binasını yeniden yapmak gerekiyordu. Polatlı ilçesine gittim. Oranın kaymakamlık binasının projelerini aldım. Binada her şeyi düşünerek daire amirlerinin de görüşünü alarak bir proje getirdim. Dairede kitaplık, toplantı salonu banyo, dinlenme odası dâhil dört başı mamur bir kaymakamlık makamı oluşturdum. Ancak demirbaş alımları için çok az ödenek geldi. Bu ödenekle kaymakamlığın sade-

Fotoğraf Kaynak: <https://dinar.meb.gov.tr/www/1-ekim-dinar-depremi/icerik/4214#gallery-2>

ce makamın eşyaları alınabiliyordu. Diğer dairelerin de demirbaş eşya ödeneği az gelmişti.

Bu sırada ilçede hasarlı binaların sahiplerine para geldi. İlçede depremle ilgili işleri takip eden arkadaşlara bu hak sahiplerinin dosyalarını ne kadar sürede hazırlarız dedim. Üç ay sürer dediler. Hemen gelen parayı bankaya faize yatırdım. O zaman banka faizleri yüzde yüz on oranındaydı. Faiz süresi dolunca bankadan parayı aldık. Kaymakamlıkta tüm dairelerin demirbaşlarını fazla fazla aldık. Makamı ve bağlı daireleri istediğimiz gibi donattık. Hatta vali bey, Ömer burası il yapılırsa önce sen vali olacaksın dedi.

İlçe köyleri de hasarlı binalarla doluydu, hasarlı binaların yıkılması gerekiyordu. Halk yıktırmak için ilçeden gelen yıkım ekiplerine zorluk çıkarıyordu. Evleri yıkmadan önce kolluk kuvvetlerinin yardımıyla hasarlı binaları yıkmaya başladık. Vatandaşlar köylerde yıkıntı olan duvarlarını hemen imece usulüyle bir gecede onarıyorlardı. Önceden hasar tespit raporları olduğundan halkın itiraz etmelerini dikkate almadan binaları yıkıyorduk. Bu konuda istisnaya yer verilemezdi. İlçede de

bazı bina sahipleri az hasarlı evlerini gece traktörlere bağladıkları kalın urganlarla yıkmaya ve ağır hasarlı gibi göstermeye çalışıyorlardı ve bina sahiplerinin buradaki amacı, daha fazla hak sahipliği parası almaktı. Yeni yapılan kaymakamlık binasında bina ısınmıyordu. Tavan arasına cam elyafı koymak gerekiyordu. Bayındırlığa söyledik ve Müteahhidi buldular. Tavan arasına cam elyafı konunca bina ısınmaya başladı.

Açılıştaki her tarafta elektrik lambaları ve duylar tam çalışıyordu. Bayram geldi... İlk gün arkadaşlara bugün akşam tüm bahçe lambalarını yakalım, bayramın geldiği belli olsun dedim. Lambaların hiçbirini yanmadı; çünkü müteahhit açılış günü toprak altından kablo döşemiş, açılıştan sonra yalnız dairelerdeki lambaların yanmasına izin veren bir sistem kurmuş... Bu durumu hemen bayındırlığa bildirdik ve müteahhit bulundu. Nihayetinde sistem yeniden kuruldu.

Aradan altı ay geçmişti. Mahalleden vatandaşlar geldi. Lağımından dışarıya lağım suyu geldiğini, her tarafın kötü kokmaya başladığını şikâyet etmeye başladılar. Yine du-

rumu valiliğe bildirdik. Müteahhit kanalizasyon rögarı yapacağı yerde kanalizasyonları telefon rögarlarına bağlamış ve bu yüzden rögarlar dolunca evlerden lağım suları geri gelmeye başlamıştı. Müteahhit bulundu, bölgede yeniden inşaat başladı ve lağım sorunu bu sayede çözümlenmiş oldu.

Adliye lojmanlarında da açılan kuyudan su çıkmıyordu. Bölgedeki kuyuyu kontrol ettirdik. Müteahhit açılıştaki kuyuya dalgıç motoru koymuş, açılıştan sonra motoru çıkarmıştı. Kısa zamanda Müteahhit bulundu ve kuyuya sistem kurularak lojmanlara tekrar su verilmeye başlandı.

İlçede depremin yarattığı kötümser havayı değiştirmek için belediye başkanı ve diğer daire başkanlarıyla bir toplantı yaptık. Altı Mayıs Hıdırellez şenlikleri vardı. O gün kültür festivali yapmaya karar verdik ve törenlerin yapılacağı zaman festival korteji düzenlendi. Kortej büyük bir sevinçle Suçikan parkına yürüdü. Orada öğrencilerin folklor gösterileri yapılmaya başlandı. Parkın bir tarafında da gelenlere pilav ve tavuk ikram edilmeye başladı. O sırada Denizli'den gelen yokuşta bir kaza oldu. İnşaat demirleri taşıyan bir tır devrildi ve inşaat demirleri yola saçıldı, ortalık karıştı, ortalık ana baba gününe döndü. Ben hemen öğretmenlere, öğrencilere sahip olmalarını ve okullarına çocukları geri götürmelerini söyledim. Vatandaşlar da festival alanında ilçe merkezine gitmeye başladılar. İlk festivalimiz üzüntüyle sona erdi. Belediye mühendislerinden birini de o kazada kaybettik...

Suçikan parkında Menderes Nehri'nin çıktığı kaynak vardı. Parkın içinde bir de havuz yapılmıştı. Burası ilçede herkesin yemek yediği, akşamları toplanıp sohbet ettikleri yer durumundaydı ve bahsedilen

yer “Midas’ın Kulakları” hikâyesinin geçtiği yerd. Bu hikâye büyük bir tabelaya yazdırıldı. Parkta nehrin kaynağına giden köprüye yerleştirildi. Böylece *Midas’ın Kulakları* efsanesine Dinar olarak sahip çıkmış olduk.

İlçede tüm köyleri gezmeye ve onların ekonomik ve sosyal durumlarını incelemeye başladım. İhtiyaçlarını tespit ettim. Bir ilçe kalkınma raporu düzenledim, hızla çalışmaya başladım. Bu arada ilçenin köy ve kasabalarının folklor yapılarını da kütüphaneci ve gazeteci Ayhan Kalkan’la incelemeye başladım. Çöl Ovası’nda Türkmen kızlarının ve kadınlarının tarlada çalışırken ve düğünlerde söyledikleri manileri derlemeye çalıştık. Burada bunlara Kerem havaları deniyordu.

Çöl Ovası’nda altı köyü yakınlarındaki yerleşim yerleriyle birleştirdim. Ovada altı belediye başkanlığı teşkilatı kurdum, amacım buralarda teşkilat kurulunca bir canlılık gelmesi, istihdam sağlanması ve bayındırlık hizmetleri gelmesiydi.

Düve hayvanlar getirdik ve çiftçilere dağıttık. On köyde arıcılık yapanlara onar adet kovan verdik. Kovanların oğullarını bir yerden alıp köylülere verdik. Amacım arıcılık yapan bu vatandaşlarımıza sonradan yapacağımız denetimlerde başarılılarsa on kovan daha vermektir. Böylece bu vatandaşlarımızın ailelerine önemli bir girdi sağlayacaktık.

Denizli yolunda Avşar köyü vardı. Bu köyde vatandaşlar çok çalışkandı. Her yıl belli bir tarihte Türkiye’nin her tarafından Avşarlı köylüler gelip vişne ağacı dikerlerdi. Her taraf vişne ağaçlarıyla örülmüştü. Ben de bu ağaç dikim günü köye gider, köylülerle ağaç dikerdim. Öğlen de köylülerin hazırladığı yemekler yenirdi. O bölgede vişne üretimi artınca meyve suyu fabrikalarının sahipleri gelip vişne meyvesini almaya başla-

Fotoğraf Kaynak: <https://dubyo.aku.edu.tr/dinarda-gezilecek-yerler/>

dılar. Meyve suyu fabrika sahipleri meyve ağaçlarına ilaç atırmazlardı. Vişne ağaç dikimi o kadar gelişti ki her yıl, bir gün köyde vişne festivali yapılmaya da başlandı.

Hizmet birliğiyle halı atölyesi kurduk. Kadınlarımız halı üretmeye başladılar. Üretilen halıları dışardan gelen tüccarlara satmaya başladık. Hatasız halı dokumak için de demir halı tezgâhları aldık. Burada kırk kadar kadınıımız çalışmaya başladı.

Lisede depremde zarar gören işçilik binasını Valilikten izin alarak onardık ve orada hazır giyim fabrikası kurduk. Bu konu da Halk Eğitim Müdürü Eyüp Bey, en büyük yardımcımdı. Denizli’den aldığımız siparişleri (işçi tulumu şort gibi) yetiştirmek için Denizli’den otuz beş paffe marka dikiş nakış makinaları aldık. Denizli’de tekstil sanayisini gezdik. Dinarlılar burada bu konuda iş yerleri kurmuşlardı. Bölgeye tekstil konusunda hâkimdiler. Gittiğimiz zaman hemen bize iş bulurlardı. Orada daha işin başında olduğumuza öğrendik. Overlok ve nakış işleyen makinalar aldık. Altı ay süreyle halk eğitim merkezinde kurs görüp gelen kızları işe aldık. Artık gelen her türlü siparişi yapar hale gelmiş-

tik. İki tane ustamız ve otuz kadar da ustalaşmış terzilerimiz vardı. Bir gün iki sigorta müfettişi geldi. Burada kaçak işçi çalıştırıyormuşsunuz dedi. Soruşturma başlayacaklardı. Burayı halk eğitimde kurs gören kızları uygulama atölyesi olarak açtık, durumu iyi olmayanlara da vakıf olarak yardımcı oluyoruz dedik. Müfettişler ikna oldular ve soruşturma yapmadan ilçeden ayrıldılar. Bizim girişimimizi kâr amaçlı işletme gibi şikâyet etmişler. Burada öğrenci müdürlüğü ve gömleği üretmeye başladık. Bizim her türlü gideri içinde, yedi buçuk liraya mal ettiğimiz önlük ve gömlekleri dokuz liradan satıyor, bazen de yoksul öğrencilere ücretsiz veriyorduk. Aynı gömlek ve önlükler çarşıda dükkânlarda on beş ve yirmi liradan satılıyordu.

DSİ bölge müdürlüğü ilçedeki tüm görevlerini bizim hizmet birliğine devretti, ilçeye bağlı 38 köyün içme suyunu biz dağıtıyor, depolardaki ilaçlamaları da biz yapıyorduk. Bunu için birliğe otomatik ilaçlama cihazları aldık. Bülüçalan köyünde su dağıtım merkezimiz vardı. Ayrıca Denizli’ye giderken Işık Gölü kenarında da su dağıtım merkezimiz vardı. Buraları daha düzenli çalışır hale getirdim. İlçe köylerine tarla sula-

ma kanallarının işletilmesi bize DSİ tarafından devredilmişti. Önceden köylere giden bir DSİ tahsildarı para toplayamadan dönüyormuş. Köylere Hizmet Götürme Birliği Sekreteri İbrahim Bey'in yardımıyla ilçede kahvelerden boşta olan 20 kişiyi çağırdık, toplantı yaptık. Sulama işlerinde çalışacaklarını, sigortalı olacaklarını söyledik kabul ettiler. Sulama alanlarını ve kanalları yirmi dört saat gözetim altında tutmaya ve adaletli şekilde su dağıtmaya başladık. Tarla sahipleri gece deveboynu denen borularla su kanallarına bu boruları atıp sıraları olmadan tarlalarına su alıyorlardı. Yeni oluşturduğum ekiplerle bu kaçak kullanmanın da önüne geçmiş olduk. Sulama su kanallarının temizlenmesini kanalın geçtiği köylerde vatandaşlar temizliyorlardı. Yevmiye ödüyorduk bir köyden şikâyet geldi. Kanal temizlendiği halde yevmiyelerini o köyün muhtarının aldığını ve kendilerine ücret ödemediğini haber verdiler. O köyün muhtarı geldi. Ücret istedi, kendisine ücret vermedik. Köyde kim çalıştıysa o köylü, vatandaşlar gelsin kendilerine ödeme yapacağım dedim. Köylü vatandaşlar gelince, çalıştıkları gün kadar kendilerine ödeme yaptım. Çıkarı bozulan muhtar bozuldu. Pancar sulamasında para ödemeyenler için tutanak tutuluyor, listeler Burdur şeker fabrikasına bildiriliyordu. Burada pancar ödemelerinde bizim alacağımız kesiliyor köylülere hak ettikleri paraları veriliyor ve birlik payı bize toptan olarak gönderiliyordu. Köylüler fabrika bize eksik para veriyor diye şikâyet ettikleri zaman sulama tutanaklarını gösteriyorduk. O zaman itiraz etmiyorlardı. Artık su kanallarını temizlenmesini de hangi köyden geçiyorsa o köy halkına temizletiyor ve para ödüyorduk.

Dinar'da bölgenin pancar üreticileri birliği vardı. Birliğin kongresi ya-

pılacağı bildirildi. Beş binden fazla üyesi vardı. İlçe stadyumunda yapılması kararlaştırıldı. Kongre günü stadyumun girişine erkek ve kadın polislerden oluşan arama ekibi kurduk. Silahların özellikle kadınlar tarafından stadyuma sokulacağı haberini almıştık. Girenlerin üzeri tek tek aranmaya başlandı. Kadın ve erkeklerin üzerinden alınan silahlar zarflara kondu. Üzerlerine sahiplerinin ismi yazıldı. Kongre başladı. Emniyet ve jandarma kuvvetlerince iyi denetim kurduk. İlde de seksen kadar özel tim gelmişti. Yoklama ve konuşmalardan sonra başkan ve yönetim kurulu üyeleri seçildi. Eski yönetim aynen seçildi. Hesapları ibra edildi. Kongre olaysız sona erdi. Öğleden sonra kaymakamlığa bir ihbar geldi. Birlik binasına muhalif bir gurup seçimleri kaybettikleri halde adamlarıyla gelip makamı ele geçirmişler. Hemen emniyet müdürü ve jandarma komutanı ile birlik binasına gittik. Olay gerçektir. Makamı ele geçirenlere yaptıklarının suç olduğunu ve hemen birlik binasını terk etmelerini, aksi halde savcılığa verileceklerini söyledim. Bir iki itirazdan sonra bizim kararlılığımızı görünce binadan ayrıldılar. Seçilen başkan ve üyeleri çağırdık ve onlar da böylece makamlarına geçtiler.

Bir akşam lojmanda divana uzanmış kitap okuyordum. Masanın üzerinde kuş kafesinde iki tane muhabbet kuşum vardı. Birden kafeste çırpınmaya başladılar. Kalktım kafesin üzerini gazeteyle kapattım; ancak fazla ışıktan rahatsız olduklar zannettim. Uyumaya başladım. Aniden telefon çalmaya başladı. Saate baktım. Saat gecenin üçüydü. Açtım Haydarlı'dan Türkiye'de son nahiye müdürü olan ve nahiyeler kaldırıldıktan sonra kaymakamlıkta yardımcı olarak görevlendirilen Kemal Bey arıyordu. Hayır ola Kemal Bey ne var? dedim. Hasta olduğumu sandım. Kaymakam Bey kalk Türkiye battı dedi. Şaşırdım, ne batması? Alkollü müsün dedim. Yok yok... Televizyonu açar mısın? Dedi, açtım... Heyecanlandım. Her yer toz dumanı. Marmara'da deprem olmuştu. Tüm bölge illeri yıkılmıştı. Az sonra belediye başkanım telefon etti. Kaymakam Bey ben belediyedeki tüm araçları götürüyorum dedi. Bana telefon edenler çoktu. Bazıları onların şimdi suya ihtiyacı vardır diyor, aracıyla su yetiştirmeye çalışıyordu. Bazı vatandaşlarımız, özellikle fırın sahipleri araçlarıyla bölgeye ekmek götürmeye çalışıyorlardı. Sabah erkenden, kaymakamlık binası önünde deprem bölgesine yardım götürecektir hazır edildiğini,

Fotoğraf Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/17-agustos-depreminin-uzerinden-23-yil-gecti/2662057>

yardım yapacak vatandaşlarımızın yardımlarını buraya getirebileceklerini ilan ettirdim. Çok geçmeden ellerine aldıkları yardım çuvalarını ve paketlerini getirenler kısa sürede tırı doldurdular. Tırın üzerine tente çektiğimiz zaman yaşlı bir nine elinde getirdiği çuvalında tıra alınmasını istedi. Onu da tırın üzerine sardık. İnsanlarımızın bu yardımseverliği görülecek bir şeydi. Adeta yardım göndermek için çırpınıyorlardı. Tırı gönderdik. Dinarlılar deprem deneyi geçirdiklerinden deprem bölgesine gidecek eşyaları biliyorlardı.

Dinar ilçesinden gönderilecek yardımları Yalova iline yönlendirdiler. O günden sonra yardım araçları Yalova İline gönderildi. Bu arada deprem bölgesine gidecek olan araçlara kaymakamlıkça hazırladığımız belgeleri verdik. Araçların plakalarını da Yalova Valiliği kriz merkezine bildirdik.

Dinar depreminden sonra atmış tane prefabrik ev kalmıştı. Bakanlık bunları Dinar'da bırakmıştı. Kırk kadarını roman mahallesinde evleri hasarlı vatandaşlara teslim ettik. Yirmi tanesini de Trenle deprem bölgesine gönderdik. Bu günlerde Zaman gazetesinde bir haber çıktı. Haberde; "İlçe kaymakamı beğenmediği için roman mahallesindeki konteynerleri kaldırdı." deniyordu. Canım sıkıldı. Notere gittim durumu anlattım. Bir araçla mahalleye geldik. Bir tane bile eksik yoktu. Noter ve kâtabi fotoğraflar çekti, tutanaklar tutuldu. Haber yapan ilçedeki muhabiri mahkemeye verdim. Aynı zamanda haberi tekzip ettirdim. Mahkeme duruşmaya çağırırdı. Duruşmada hâkim noter tutanaklarını ve çekilen fotoğrafları muhabire gösterdi. Muhabir hatasını anladı. Hâkim bana; "Kaymakam Bey şikâyetçi misiniz? Dedi." Söz aldım "Hâkim Bey benden özür dilesin ben şikâyetçi olmayacağım." dedim. Muhabir; "Kaymakamımdan çok

Fotoğraf Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/17-agustos-depreminin-uzerinden-23-yil-gecti/2662057>

özür diliyorum, ben öyle yazmamıştım gazetenin merkezinde yazımı değiştirmişler dedi." Dava düştü.

Bu arada deprem sırasında konteynerler de Afyon Valiliği tarafından ilçeye yeterince gönderilmişti. Bunlar da evleri hasarlı vatandaşlara dağıtılmıştı.

Roman mahallesinde bu evlerde yaşayan bir ailenin Menekşe adında on üç yaşlarında bir kızları vardı, lösemi hastasıydı. Aileye vakıftan yardım ediyorduk. En son kızı Antalya'ya hastaneye yatırdık; ancak yaşatamadık. İzinden döndüğüm bir gün annesi ağlayarak kaymakamlığa geldi. Menekşe'nin öldüğünü söyledi, çok üzüldüm...

Belediye başkanımız milletvekili aday oldu. Hemen yerine bir başkası belediye başkanlığına getirildi. Seçimler yapıncaya kadar vekâlet etti. Seçim propagandaları başladı. Emniyet ve jandarma olarak sıkı tedbir almaya başladık, bir akşamüzeri MHP ve CHP konvoyları benim oturduğum lojmanın önünde karşılaştılar. Ben elimde telsizle olayı izlemeye başladım ve bunlar şimdi birbirlerine saldırırlar diye tahmin

ettim. Emniyet müdürlüğünde hazır ettiğimiz müdahale timinin hazır olmasını, az sonra benim lojmanın önünde iki gurubun karşılaşacağını bildirdim. Ama tahmin ettiğim gibi olmadı. Konvoyun önündeki araçlardan çıkan partililer, ellerinde çiçeklerle indiler, birbirlerine sarıldılar. "Oh be!" dedim. Demokrasi işte bu! Fikirler ayrı olsa bile her şeyin önünde hoşgörü geliyor.

İlçede daire amirleri ve Türk sanat müziği seven vatandaşlarla bir koro kurduk. Haftanın iki günü Saffet Sakarya adında Isparta Türk sanat müziği korosundan bir müzisyen eşliğinde Türk sanat müziği çalışmaya başladık. O günlerde gazetelerde Dinar'da Türk sanat müziği korusu çalışmalarına başladı. Koroda kaymakam doktor, öğretmen ve sanayiciler var diye haberler çıktı. Koro Şefi Saffet Sakarya naylon iplikten çuval yapan bir fabrika sahibiydi. Ama Türk sanat müziği aşığıydı. Çalışmalarımız Dinar girişinde Apemiya denen bir restoranda devam ediyordu. Restoran sahibi Mustafa Acar Bey de sosyal yönü kuvvetli bir adamdı. Her sosyal etkinlikte hemen tesislerini hizmete açardı.

İlçede yoksul ailelerin öğrencilerine burs sağlama fikri söylendi. Bir gece yine Apemiye restoranda ilçe ileri gelenleriyle bir yemekli toplantı yaptık. Yemekli toplantıda eğlence de vardı. Öğrenciye verilecek bir senelik seksen liraydı. Eczacılar, sanayiciler kendi başlarına onar, yirmişer çocuğa burs vermeyi kabul ettiler. Para tutarları yarın hemen bir bankaya yatırılacaktı. Banka müdürlerine de talimat verdim. Öğrencilere ayda sadece on lira vereceklerdi. Bu, okul süresince o yıl eğitim döneminde hesap cüzdanı olan öğrencilere verilecekti. Öğrenciler adına hesap açtırdık, gece yüz yirmi öğrenciye bir yıllık burs sağlamıştık.

Dinar'da serbest çalışan Doktor Ali Eren vardı. Çarşıda muayenehanesi vardı. Bina iki katlıydı. Muayenehanenin altında da eşinin eczanesi vardı. Herkesi tedavi ederdi. Onun için para önemli değildi. Yoksul vatandaşlardan ücret almaz bazen de ilaçlarını kendi verirdi. Hastalarını da takip ederdi. Güler yüzlüydü. İlçede kurtarıcı gibiydi. Benim eşim hastalanmıştı. Korkunç öksürüğü vardı. İlçe hastanesinde göğüs doktorları muayene ettiler. İlaçlar verdiler, eşimin hastalığı önlenemedi. Çaresiz kaldılar. Hanıma Dr. Al Erene gidelim dedim, gittik. Muayene etti ve filmlere baktı. Hoca Hanım siz zatürre olmuşsunuz. Hemen tedavi edelim dedi. On gün iğne vuruldu. Hanım iyileşti. Eski sağlığına kavuştu. Bu arada babamın dizlerinde sorun vardı. Yine Ali Erene gösterdik. Amca sana haftada bir iğne yapacağım iğneler biraz pahalı ama bunları vurursak sağlığına kavuşursun dedi. Birer hafta arayla babama iğne yaptı. Babam iyileşti. İzmir'de durumunu soran tanıdıklara Dinar'da Ali Eren adında doktor patlayan lastiklerimi tamir etti. Şimdi sağlıklıyım diyormuş. Ali Eren okuldan da derece ile mezun olmuş. Ancak alkol ba-

ğımlılığı vardı. Viski içerdi. Sonradan siroz oldu ve İzmir'de vefat etti.

Tayinim Aydın valisi yardımcılığına yapıldı. Gitmeden hastane başhekimine veda ziyaretine gittiğimizde odaya hanımı tedavi etmeye çalışan bayan doktor da geldi. Hanımı görünce maşallah sağlığınıza kavuşmuşsunuz dedi. Evet, verdiğiniz ilaçlar ancak etkili oldu dedik. Hastaneden ayrılınca başhekim sizin tedaviyle değil Ali Eren'in tedavisiyle hoca hanım iyileşmiş demiş. Bayan doktor çok üzülmüş.

Dinar'da çok silah atılırdı. Her olayı bahane eder yüzlerce mermi atarlardı. Bir karar aldım. Bundan sonra tabanca atanlardan her mermi başına kabahatler Kanunu'na göre para cezası uygulayacağım dedim. İlan ettirdim. Silah atışları biraz yavaşladı. Birkaç kişiye de cezayı uygulayınca silah atışları durma noktasına geldi.

Milli eğitim müdürünü alarak yatılı bölge okuluna akşam yemek zamanı gittim. Çocukların yiyecekleri yemek listesini aldım. Buna uyulmamıştı. Öğretmenleri dışarı çıkardım. Ne yiyorsunuz dedim. "Kaymakam amca kelem çorbası verdiler." dediler. Erkek öğrencilerden bir tanesi de ayağa kalktı. "Dün de kelem çorbası verdiler." dedi. Hemen tutanak tutturdum. Okul müdürünü açığa aldım, hakkında soruşturma açtım. Müfettişler geldi ve inceleme-ye başladılar.

Dinar'da evler ve dükkânlar tamamlanınca stadyumda kuralar çekildi. Ancak vatandaşlar pek de memnun olmadılar. Bazı vatandaşlara beklemedikleri yerlerden ev çıktı. Bazılarının dükkânı ilçe merkezindeyken kurada ilçenin kenar mahallelerinde çıktı. Toplumda bir kültür karmaşası oldu. Maddi durumu iyi olan aileler İzmir, Denizli, Antalya gibi illere

göçtüler. Dışardan çok göç oldu. O otantik yapı kayboldu.

Dinar ilçesi en fazla emniyet müdürünün olduğu ilçeydi. Biraz araştırınca durumu öğrendim. Çobansaray köyünden bir vatandaşımız emniyet genel müdür yardımcısı olmuş. Onun zamanında ortaokul ve liseden çıkan gençlerin çoğu emniyet teşkilatına girmiş ve orada yükselmişler.

Bu sırada köylere hizmet götürme birliğimize tarladan taş toplama aracı aldık. Tarla sürüldükten sonra traktörle araç tarlaya sokuluyor ve ne kadar taş varsa topluyor ve deposuna alıyordu. Aracı yapan küçük sanayide Osman Usta adında bir usta vardı. Çok zeki bir adamdı. Bir yerde gördüğü makinayı veya aracı ne yapar eder bir haftada aynısını yapardı. Bundan sonra köylerde muhtarlara bunu kiralamaya başladık.

İlçenin batısında Norgaz denen yerde çam ormanı vardı. Burada dağdan akarsu geliyordu. Vatandaşlar buraya piknik yapmaya geliyorlardı. Yerin temizliğini hizmet birliği olarak biz üstlendik. Piknik alanına mangal ve odun kömürü torbaları getirdik. Az bir ücretle gelen vatandaşlara vermeye başladık.

O zamanki sağlık bakanımız Afyonluymuş. Denizli, Dinar ve Antalya yol ayrımına bir Trafik acil yardım hastanesi yapılmasına karar verdiler. Vali Bey'den de emir gelince biraz il özel idaresinden ödenek geldi. Dinarın çıkışında Çobansaray köyünün önünden geçen ana yol üzerinde bir arsa belirledik. Proje yaptırıldı ve acil yardım hastanesini yaptırıldı. Hastanede ilkyardım bölümü, sağlıkçı odası, kışın yolda kalan yolcular ve şoförler için dinlenme odaları, yolda kalanlara yeme ve içme ikramı için bir mutfak bölümü yaptık. İlçe hastanesinden bir ambulans aldık. Hastanenin önünde

bekletmeye başladık. Bahçeye bir helikopter pisti yaptık. Acil yardım hastanesini bakanımız ve valimizin de katıldığı bir törenle hizmete açtık. Ama sonradan üzüldük. Afyonlu bakanımız değişti. Başka partiden atanan yeni bakan da açtığımız trafik acil trafik hastanesi için kapatılması emrini verdi. Hastane görevlileri eski çalıştıkları yerlere döndüler. Araç gereçler hastaneye götürüldü. Boş binanın cam ve çerçeveleri ve kaloriferleri de hırsızlar tarafından çalındı. Prefabrik binada sonra da ilçe merkezine götürülüp fakir vatandaşlara ev yapılmış. Hastane yerine şimdi boş bir tepe kaldı. Bu da siyasetin bir kötü tarafıydı. Yeni gelen eski yapıları yok etmeye başlıyordu. Sanki biri yapar diğeri bozar kanunu vardı.

Ancak çalışan usta ve işçilerin parasını ve malzeme paralarını vakıftan ödedik. İlçeye gelen vakıf müfettişleri vakfın parasını başka yere harcadık diye beni ve vakıf üyelerini suçlu buldu. İlden vali yardımcısı geldi. O zaman yargılanmamıza gerek yoktur kararı verdi. Vakıflar genel müdürlüğü yeniden itiraz etti. Yeniden soruşturulma yapıldı. O sırada valimiz değişti. Yeni vali geldi. O da konuyu tam incelemeyen soruşturma raporuna yargılanmaları gerekir diye karar verdi. Mahkemede yargılandık. Hâkimler bizi haklı buldu. Vakıflar Genel Müdürlüğü yeniden olayı üst mahkemeye taşıdı. Üst mahkeme de; "Kaymakam ilçede görülen bir lüzum üzerine il idaresinde de belirtildiği gibi gerekli kararı almış ve uygulamıştır. Gereğini yapmıştır." şeklinde karar verdi. Biz inşaata başlarken bölgede yaşayan yoksul insanların sağlık yönünden ihtiyaçlarını gidermek ve trafik kazalarında hemen yardımcı olmak diye karar almıştık. Biz vakıf başkanı ve üyeleri olarak rahat bir nefes aldık. Bu olaydan sonra da Türkiye'de Kaymakamların bu tür icraatlarında

Vakıflar Genel Müdürlüğü toleranslı davranmaya başladı.

İlçede diyaliz hastaları civar illere gitmek zorunda kalıyordu. Maliyeti karşılamak zordu. Valiliğe bu konuda yazı yazdım. Sağlık Bakanlığı ve valilikten aldığımız ödenekle ilçe hastanesinin alt katına yirmi yataklı bir diyaliz ünitesi kurduk. Hastalar kabul edilmeye başlandı. Dâhiliye doktorlarından bir bayan doktoru kursa gönderdik, dönünce burasının sorumlusu oldu. Diyaliz doktorlarının dışarda muayene açması yasaktı. Bayan doktor muayenesini kapatmayınca tutanak tutup muayenehanesini kapattım. Doktor mesleğini yapmaktan beni men etti. Gelir elde etmemi engelledi diye beni mahkemeye verdi; ancak kanun açıktı. Mahkemeyi kaybetti. Diyaliz merkezindeki görevine devam etti.

Bir gün Japon heyeti geldi. Belediye başkanımız suçikan parkında akşam yemeği verdi. Yemek sırasında heyet başkanı Japon profesör deprem sırasında yirmi kadar jeneratör göndermiştik. İyi işe yaradı mı diye sordu. Başkana baktım. O da bana baktı. Teşekkür ettik. Ama ertesi gün konuyu araştırdım. Yirmi jeneratörden beş tanesini hastanede buldum.

Geri kalanları bulamadım.

Bir yazı da Alman Hükümetinden geldi. Yüzden fazla ilaç kolisi göndermişler. Ancak teslim alındığına dair bir belgenin kendilerine gelmediğini açıklıyorlardı. Konuyu araştırdım. Bize gelen ilaç kolilerini yolda başkalarına satmışlar.

O zaman deprem sırasında çok sıkı korunan bir depo hazırlanmasını, kayda alınmasını ve yardımların buradan yapılması gerektiğini anladım.

Dinar Isparta yolunda Japonların tur arabasının trafik kazası yaptığını haber aldık. Yirmi kişi yaralıydı. Kazayı haber alır almaz ambulansları, emniyetin ve jandarmanın araçlarını hemen olay yerine gönderdik. Yaralılar Isparta devlet hastanesine ve Antalya devlet hastanesine gönderildi. Ölen olmadı.

Olaydan üç ay sonra üç Japon geldiğini ve beni ziyaret etmek istediklerini sekreter söyledi. Görüştük... Japon hükümeti vatandaşlarına kısa sürede müdahale edilerek tedavilerini yaptırdığımız için bir teşekkür yazısı göndermiş ve bu yazıyla bizim çalışmamızı takdir ettiklerini açıklamışlar. Memnun olmuştum.

Dinar'da depremden sonra kaymakamlık binasına deprem sırasında Kızılayın yemek araç gereçleri kaymakamlık deposuna bırakılmıştı. Kızılaya yazı yazdım. Bu araç gereçlerin kaymakamlıkta bırakılmasını sağladım. Vakıftan yiyecek maddeleri aldık. Hastanenin bir minibüsü hurdaya çıkarılmıştı. Onu alıp tamir ettirdik. Köylere hizmet birliğinin de bir minibüsü vardı. İki minibüsümüz olmuştu. İlçe merkezinde kaymakamlık binasının altında yemekhane kurduk. Öğrencilerimize öğlen yemeği dağıtmaya başladık. Diğer kasabalarda okuyan öğrencilerimiz için de vakıfta karar aldık. Öğrenciler buldukları yerdeki lokantalarda yemek yiyecekler, lokantalar aydan aya vakıftan paralarını alacaklardı. Öyle de oldu.

Dinar'da Yardım Sevenler Derneği şubesi vardı. Başkanı da Aynur Toker adında bir bayandı. Çok çalışkan ve zeki bir kadındı. Adeta ilçenin anası gibiydi. Eski bir bina vardı. Burasının tamir edilerek ve sağlamlaştırılarak fakirler için yurt evi yapılmasını istiyordu. Binanın sağlamlaştırılması için proje yaptırdık, çok miktarda çimento gerekiyordu. Aynur Ha-

nım bu çimentoyu alacağımız yeri biliyorum dedi. Deprem sırasında cumhurbaşkanımızın ağabeyinin Isparta'daki bir evinde kiracı olarak kalmışlar. Ben onu tanıyorum dedi. Onların Isparta'da çimento fabrikası var, oraya gidip çimento isteyelim dedi. Önce çekindim. Aynur Hanım; "Kaymakam Bey çekinilecek bir şey yok. Onlar verirler." dedi. Ben, Aynur Hanım, Mühendis Fikri Bey ve belediye başkanımız Yener Bey bir sabah çimento fabrikasına gittik. Cumhurbaşkanımızın ağabeyi bizi kabul etti. Durumu anlattık. Önce yemek yiyelim dedi. Bize yemek verdi. Yemekten sonra bir kâğıda mektup yazdı. Zarfa koydu, bana verdi. Bizi iyi karşılamıştı. Memnun ayrıldık. Mektup Çimento fabrikası genel müdürüne hitaben yazılmıştı. Gelen kaymakam ve misafirlere istedikleri çimentoyu inşaat bitinceye kadar verin ve gönderin diye yazmış. Çimento fazla fazla araçlarla geldi. Binayı sağlamlaştırdık. Yardım Sevenler Derneği genel merkezi bizi cumhurbaşkanımıza bildirmiş. Cumhurbaşkanımız da bizi davet etti ve birer şilt ve teşekkür belgesi verdi. Vatandaşlardan biri geldi vakıf elemanların birisi pazarda köfte ekmek satmaya başladı dedi. İnceledik, eleman vakıf mutfağından kıyma çalıp pazarda köfte ekmek satmaya başlamış. Hemen işine son verdik. Diğer elemanlarımız büyük bir fedakârlıkla çalışmaya başlamışlardı.

Okulları gıda yönünden denetlemeye başladım. Okulun birinde öğrencilere meyve suyu yerine oralet dedikleri tozun suyla çoğaltılmış şeklini ve öğrencilere meyve suyu yerine bunun verildiğini gördüm. Ayrıca yemeklere çok az et ve kıyma konduğunu gördüm, tutanak tutturdum. Hemen meyve suyu getirme işini yapan adamın işine son verdim. Yemeklere daha fazla et ve kıyma konmasını emrettim.

İlçede organize sanayi bölgesi tespitini inceledik. Gençali köyü sınırları içinde köylülerin de rızasını alarak organize sanayi bölgesi arsasını belirledik.

Sandıklı orman işletmesinde yeni çam fidanlarını ücretsiz aldık. Hizmet birliği atölyesinde on kadın istihdam ettik. Kadınlar bunları ufak poşetlere diktik. Bir sene baktık. Fidanlar biraz büyünce belediyelere sattık. Pazar yeri merkezinde terk edilen bir prefabrik binayı onardık, süt toplama merkezi yaptık. Köylere dolaştık. Köylülerden süt toplayan firmalar süt veren köylülere ilaç ve yem yardımı yapıyorlarmış. Bunlar kredi şeklinde yapıp üreticileri kendilerine bağımlı hale getiriyorlarmış. Süt fiyatlarını da çok düşük veriyorlarmış, köylüler borçlu olduklarından bu işten vazgeçemiyorlarmış. Köylere gezmeye ve köylülerle toplantılar yapmaya başladık. Önce bize ihtiyatlı yanaştılar. Paraları zamlı ve ödeme zamanında ödemeye başlayınca köye hizmet götürme birliğine süt vermeye başladılar. Günde 22 ton toplayıp bölgedeki firmalara günlük satmaya başladık.

Bu arada onardığımız kaymakamlık binasında makama çok az bir ödenek geldi. Diğer dairelerin tüm eşyaları depremde yok olmuştu. Ankara'dan 350 milyon lira para gönderdiler. Bu para ağır hasarlı evlerin sahiplerine dağıtılacaktı. Arkadaşlara "Üç yüz dosyayı kaç günde hazırlarız?" dedim. Üç ay sürer dediler. Hemen bir bankaya aylık faize yatırdım. Banka faizleri yüzde yüz oranlardaydı. Üç ay sonra buradan aldığımız faiz parasıyla binadaki tüm dairelerin demirbaşlarını aldık. Kaymakamlık hizmet birliğine bağlı işletmelerde yüz yirmi kişi çalışmaya başlamıştı.

Dinar Meslek Yüksekokulu deprem nedeniyle Sandıklı ilçesinde geçici

olarak faaliyet gösteriyordu. İnşaatlar tamamlanınca ilçede kurulan prefabrik binaların ilçede kalmasını bakanlıktan istedik, bakanlık olumlu karşılıdı. Sandıklıda faaliyet gösteren meslek yüksekokulunu Dinar'a taşıdık. Prefabrik binalara yerleştirdik. Artan binaları da öğrenciler için yurt haline getirdik. Deprem sırasında Dinar'a yurt içinden ve dışından çok eşya gelmişti. Bir ilkokulun depolarında çok miktarda yatak, battaniye karyola deri ceketler, paltolar vardı. Öğrencilerin bir kısmını yurda yerleştirdik. Evde kalanlara da kömür sobalarını, yatakları, karyoları, piknik tüplerini deri ceketleri ve paltoları dağıttık. İlçede kafeler parklar, dükkânlar yeni gelen öğrencilerle kalabalıklaştı. Vatandaşlar da sevindiler. Evlerini gönüllü olarak kiraya verenler bile vardı.

Dinar'a on iki bin kök gebere otu fidanı dağıttım. Her fidan iki kilo meyve veriyordu. Kilosu da o zaman iki dolar kadardı. Buna genelde kapari diyorlar. Fidanlar yetişince İzmir'deki konserve fabrikaları almaya başladılar.

Ben mülkiyeden İktisat ve Maliye bölümünden mezun oldum. Bana meslek hayatımda, bulunduğum yerlerde hep halkıma ekonomik olarak nasıl kalkındırabilirim inisiyatifini kazandırdı. Her saniye insanlarımızın gelirini nasıl daha fazla hale getiririm diye kafa yorardım. Bu yüzden bulunduğum yerlerde kooperatifler, şirketler, birlikler kurmaya çaba sarf ettim. Bürokratik işlerimin yanında bu tür uğraşlar bana daha fazla zevk veriyordu.

Dinar'dan sonra tayinim Aydın iline çıktı. Kaymakamlığım sona ermişti. Artık yönetimde ikinci adam duruma gelmiştim. İllerde önemli görevler yaptım; ama kaymakamlıktan aldığım tadı bir daha alamadım.